

TÁRCZA.

PIGG MÁRTON HADNAGY ADÓSSÁGAI.

A XVIII. században az Ausztriában és Magyarországon felállított állandó hadseregnek fokozatos fejlődésével úgy a tisztikarban, mint a legénységben mindinkább szaporodtak azok az idegen elemek, melyeknek magánjogi peres ügyeinek elintézésére lehetetlen volt igénybe venni a különféle törvények és rendeletek szerint eljáró ausztriai vagy magyar polgári bíróságok igazságszolgáltatását. Részben ez volt oka annak, hogy a cs. kir. hadsereg katonai főparancsnokságainak, Generalkommandóinak székhelyén olyan katonai törvényszékeket állítottak fel már 1753-ban, a melyek a hadsereg állományába tartozó egyének magánjogi peres ügyeiben ítélkeztek. Ilyen törvényszék természetesen Magyarországon is volt, mégpedig Budán, a mely hagyatéki, házassági óvadéki, adóssági és más perekben ítélkezett.

A budai katonai törvényszék 1775—1871-ig működött. A véletlen úgy akarta, hogy irattára Budapest székesfőváros birtokába került, vagyis a nyilvánosság rendelkezésére áll, a mi azért becses, mert anyaga révén betekintheünk az akkori idők tisztikarának viszonyaiba is. Ebből az anyagból ragadom ki *Pigg Márton mezőhegyesi méntelepi hadnagy* csődjére vonatkozó adatokat, a melyek érdekes részleteket tartalmaznak.¹

Elsősorban is kitűnik, hogy Pigg hadnagyot katonai büntető bírósági ítélet alapján megfosztották hadnagyi rendfokozatától és várfogságra ítélték. Bár a büntető bírósági ítéletre vonatkozó iratoknak nyomára nem akadtam, a csődre vonatkozó iratokból is meg-

¹ *Budapest székesfőváros levéltára. Judicium Delegatum Militare. 1803. évi 13—103. eszám.*

állapítható, hogy az illető könnyelmű adósságesinálás, sikkasztás stb. végett került büntető eljárás alá.

Egyrészt a hadnagnak saját feljegyzései, másrészt a mezőhegyesi méntelep parancsnokságának 1802. évi október 18-án szerkesztett kimutatása szerint Pigg hadnagy a következőknek tartozott :

<i>Stoltzer Ferencz</i> újaradi lottógyűjtőnek	431 frt 55 krral,
<i>Özveggy Wimmer Borbála</i> ó-aradi lakós örökösei- nek készpénz kölcsön fejében	376 « 30 «
<i>Matlekovics Ferencz</i> aradi fakereskedőnek ..	254 « 04 «
<i>Führer Mátyás</i> méntelepi tizedesnek	137 frttal,
<i>Nikó János</i> mezőhegyesi korcsmárosnak	200 «
<i>Schweitzer Ferencz</i> aradi vaskereskedőnek ..	254 frt 11 krral
<i>Pieck</i> állatorvosnak	100 frttal,
<i>Schwab</i> aradi lottógyűjtőnek	231 «
<i>Kappos</i> nagyszentmiklósi lottógyűjtőnek . . .	176 «

Ezeken kívül a méntelep kimutatásában hitelezőként szerepelnek még : *Özv. Wimmer Borbála* ó-aradi lakós örökösei, még pedig először 994 frt 30 krral, mely összeg a méntelep részére vásárolt 13 pótló ára fejében keletkezett és azután 2420 frttal, melyet a méntelep sürgős megsegítése czímén vett fel Pigg Márton hadnagy egy oly tanusítvánnyal, a melyre ráhamisította Wieland alezredes nevét.

Stoltzer Ferencz újaradi lottógyűjtő követelésénél azt olvassuk, hogy az adósság 1799 szeptember 5-től fogva keletkezett úgy, hogy Pigg hitelbe játszott. A tétek nagysága a következő volt : 1799 szeptember 5-én 129 frt 34 kr., október 3-án 68 frt 04 kr., 17-én 68 frt 33 kr., október 31-én 88 frt 54 kr., november 14-én 29 frt 04 kr. és 1800 április 3-án 47 frt 45 kr. A hitelező követelését üzleti könyveivel és Pigg hadnagy két levelével igazolta, a melyekben a hadnagy elismerte tartozásait. A tétek, tekintettel az akkori időkre, nagyok voltak és abban lelik magyarázatukat, hogy 1799 szeptember 5-ike előtt a fentebb felsorolt adósságok már mind fennállottak, vagyis Pigg hadnagy a lutriból annyit remélt nyerni, hogy adósságait kifizetheti, vagy legalább is rendezheti. Eljárásából a kétségbeesett játékosok tragikuma tükröződik vissza. Föltett egyetlen la pra mindent. Mi vel pedig vakot vetett a kocka, zabolátlan szenvedéllyel újra szerencsét próbált. A veszteség kioltotta józan-ságát, önmérsékletét, belátását, az önfegyelmelés ösztöneit és a belkiismeret és a tisztesség szava süket fülekre talált nála. Futott és

vakon rohant szenvedelemmel elvesztett pénze után. Pigg lelkiállapotára és egyéniségére vet világosságot még az a két levele is, a miket Stoltzer lottógyűjtőhöz intézett és a melyeknek másolata az ügyiratok mellett fekszik. Az első 1799 október 14-én kelt és így szól: «Szeretett Stoltzer Úr! Az egekre kérem, legyen egy ideig még türelemmel. Azt hittem, hogy most annyit nyerek, a mennyivel Önnek tartozom. Ámde a szerencse faképnél hagyott. Holnap Mezőhegyesre megyek és ha valamit fölhajthatok követeléseimből, bizonynyal átküldöm Önnek. Ne haragudjon; jóságáért hálás leszek». A második levélnek tartalma pedig a következő: «Kedves Stoltzer Úr! Bármennyire is fizetni szeretnék, képtelen vagyok rá: rövid ideig legyen még türelemmel; becsülettel és köszönettel meg fogom fizetni. Kérem ne zaklasson a fizetésért, hogy betegségemből felépülhessek; nekem jobban fáj, mint Önnek. Higyje el jó uram, hogy 733 frt követelésem van és jelenleg, a mikor a legnagyobb szükségben vagyok, semmit nem kaphatok vissza. Húsz forintot szeretnék tenni, de nincsen készpénzem. A pénzem odahaza van, de most nem kaphatom meg. Kérem írjon be emnyit, talán kedvező szerencse nekem és Stolzer úrnak is. Annak idején hálás leszek. Csak arra kérem még, hogy ne rágalmazzon az emberek előtt. Jóságában teljesen megbízom és hiszem, hogy becsületes és emberszerető férfival van dolgom».

Hogy Pigg Márton hadnagynak 733 frt követelése lett volna, sehol sem tűnik ki az iratokból; vagyis szélhámoságnak tetszik! A mezőhegyesi méntelep parancsnokságának irataiból csak az tűnik ki, hogy ingóságait 185 frt 24 krért elárverezték és hogy a méntelep pénztárában 224 frt 31 kr letétje volt. Hogy ez a letét mikor és hogyan keletkezett, nem állapítható meg. Valószínű, hogy a kölcsönvett pénzek töredéke volt és arra szolgált, hogy leplezze vele büntető eljárásra érdemes mesterkedéseit egyrészt előljárói, másrészt hitelezői előtt. A betegségre való hivatkozás és hogy odahaza pénze is van, a könnyűvérű embernek csupán üres kifejezései és rendes kifogásai, a mikkel minden bizonynyal hitelezőjét óhajtotta türelemre bírni és tévútra vezetni.

Özv. Wimmer Borbála örökösének 376 frt 30 knyi követelésénél az az érdekes, hogy a kölcsönt olyan egyéntől vette fel a hadnagy, kitől egy évvel azelőtt 13 pótlóvat vásárolt a kincstár számára és hogy a 300 frt tőke után egy félévre 76 frt 30 kr. kamatot számítottak a hitelezők! A 994 frt 30 knyi követelést jogtalanak minősítették a méntelep parancsnoksága, mert az elhalt Wimmer kezeirásával

és pecsétjével nyugta volt a méntelep pénztárában. Ebben az esetben tehát a hitelezők, illetőleg az örökösök kísérletet tettek olyan követelés behajtására, a mit már megkaptak. Vagyis föltételezték azt, hogy az elszámolások körüli esetleges rendtelenségek vagy szabálytalanságok még egyszer pénzhez juttatják őket. A 2420 frt követelés úgy keletkezett, hogy Pigg hadnagy a méntelep sürgős megsegítése czímén előbb a sajátkezű, később pedig Wieland alezredes hamisított aláírásával és a méntelep pecsétjével ellátott nyugta alapján vette fel a kölcsönt minden bizonynyal azzal, hogy vagy a legénység élelmezésére, vagy más sürgős katonai dologra kell a pénz. Meg kell jegyezni azt, hogy abban az időben a katonai parancsnokságoknak, ha elfogyott a készpénzük, bizonyos korlátok között, szabad volt kölcsönt venni a legénység élelmezésére vagy más szükség esetén. Bizonyos csak az, hogy Pigg hadnagy előbb a maga nevével ellátott nyugtára vette fel a pénzt, a mikor pedig a hitelező valószínűleg nyugtalanzkodott, vagy a kölcsön visszafizetését sürgette, Pigg átadta neki parancsnoka hamisított nevével és a hivatalos pecséttel ellátott tanúsítványt. Most sem hagyhatjuk szó nélkül azt, hogy a 2000 frt kölcsön után a hitelező két hónapra 420 frt kamatot számított, holott a Pigg aláírásával ellátott nyugtában csupán 6%-ot kötöttek ki.

Matlekovics Ferencz aradi fakereskedő követelése úgy keletkezett, hogy a méntelep számára 1799 november havában szállított 1254 frt 04 kr építőfából két részletben csak 1000 frtot fizetett ki Pigg hadnagy, míg 254 frt 04 krral adós maradt. A méntelep számadása szerint *Matlekovics* fakereskedő a következő anyagokat szállította :

156 drb vastag fenyőszálfát, egyenként 1 frt 30 krral, összesen	234 frt — kr.
50 drb vékonyabb fenyőszálfát, egyenként 1 frt 18 krral, összesen	65 « — «
4770 drb. puha furatlan erdélyi deszkát, százát 19 frtért, összesen	906 « 18 «
8 drb órradzót, egyenként 15 krral, összesen ..	2 « — «
4 drb fát a tutaj összeállításához, egyenként 30 krral, összesen	2 « — «
8 ember tutajozási díja, egyenként 4 frt 30 kr, összesen	36 « — «
208 drb fenyőfatörzset	3 « 26 «
3200 drb deszka partraszállítása, 100 drbonként 10 kr, összesen	5 « 20 «
Összesen	1254 frt 04 kr.

Úgy látszik, hogy Pigg felvette az építőanyagért járó egész összeget, de nem adta át a kereskedőnek, hanem 254 frt 04 krral adós maradt, illetőleg ezt az összeget elsikkasztotta.

Führer Mátyás méntelepi tizedes 137 frt követelése 1799 november 12-én keletkezett, a melyet a nyugta szerint csupán 8—10 napra vett fel Pigg hadnagy.

Nikó méntelepi korcsmárostól 1799 október 10-én vett kölcsön pénzt csupán tíz napra.

Schweitzer Ferencz aradi vaskereskedő 254 frt 11 kr követelésére nézve azt a megjegyzést találtuk, hogy az különféle és építkezéshez szükséges vasanyagokból származott, a miknek nyomát azonban nem találták meg sem az építőanyagok között, sem az anyagkimutatásokban. Úgy látszik, hogy az anyagi gondokkal küzködő tiszt ezeket az árúkat vagy elfelejtette felszámítani a kincstárnak, vagy, a mi valószínűbb, de rosszabb is, másoknál értékesítette, hogy nyomorúságos létét továbbra is addig tengesse, míg eléri a sors keze.

Semmi nyomát nem találtuk annak, hogy *Pieck* állatorvos, *Schwab* és *Kappos* lottógyűjtők követelései miként származtak. Utóbbi két hitelező a csőd kihirdetésekor nem is jelentkezett, a mi arra enged következtetni, hogy ismerték a hadnagy anyagi viszonyait, vagyis követelései bejelentését hiába valónak tartották, mint hogy az adott körülmények között amúgy sem járt volna haszonnal rájuk nézve.

Pilch Jenő, honvédalezredes.